

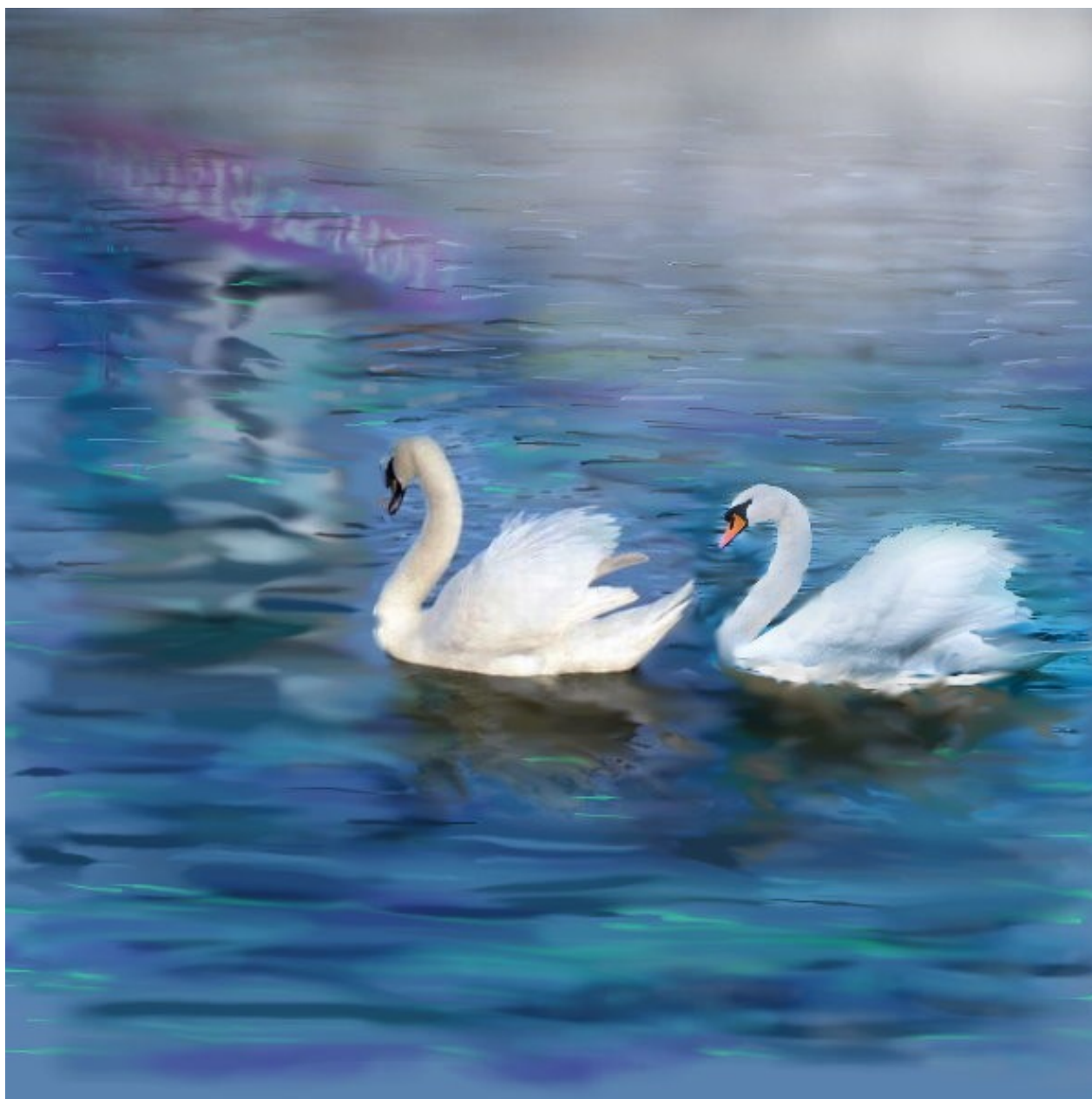
jurnal inter IAL

POSTA MUNDI

22, januar-februar 2013

http://es.groups.yahoo.com/group/posta_Mundi/

KONTENAD

題	人	語	頁
posta_Mundi, fras #22			3
Anteparol	Rosto	Idiom Neutral	4
*Ila Profeto. Pri la Konversado.	Khalil Jibran, Partaka	Ido	5
Breshit	Osmund Aukland	Amelia	6
Historie del genesis com il es narate hodie	Osmund Aukland	Amelia	8
Polexeto	Frato's Grimm, Partaka	Populido	10
Kataluni e Poloni	Partaka	Ido	15
Me sta pyan	Dmitri Ivanov	Lingwa de Planeta	16
Quo esas la haiku*?	Antonio Martínez	Ido	17
Li visage in li nocte del Nov-Annu	Valodnieks	Interlingue-Occidental	20
Klara desaparay. Trolofas.	Rosto	Populido, Lingua de Fantomas	21

Idé de piktad su frontispis es de Partaka.

posta_Mundi, fras #22

Interlingua:

"Si, io ha septante annos.
Ma io non sape ubi trovar los"

Ido:

"Yes, me havas sepadek yari.
Ma me ne savas ube trovar oli"
-
"Sepadek yari es mea,
ma me ne savas ube trovar oli"

Esperanto:

"Jes, mi havas sepdek jarojn.
Sed mi ne scias kie trovi ghin"
-
"Jes ja, mi estas sepdekjaragha.
Chu chi tio ne estas averagha?"

ARIEL:

"Si, io ha septante anes.
Ma io non sape ubi trovar los"

Sibelingua:

"Sepdek yares es mie,
ma mi no sava ube trovar les"

LdP:

"Ya, me hev semshi yar.
Bat me bu jan wo findi li"

Populido:

"Ya, me abe sepdek yar.
Ma me no save u trov ols"

Vincent van Gogh, 1888

Anteparol

Rosto
Idiom Neutral

Hom eks fras 22 av ansianitet de septdes anui, e grup
posta_Mundi eksist durantu sept anui. Ansianitet adport
mutasioni. Tala es du kosi nov in grup posta_Mundi:

1. Omnitemp in nostr grup on us sole lingui artifisial. Ist-kos
es konstant. Usk sitemp esav no permitted ipse donar adresi ad
pagini internetik keli es skribed no per lingui artifisial. Po
votasion, on es permitted ekspediar vo ad pagini internetik
skribed per omni lingui.

2. Grup nov filiik de posta_Mundi esav kreed in ret sosial
Facebook. It es grup "Saluto"

<http://www.facebook.com/groups/saluto/>

Nostr diurnal no av mutasiones. Autori de ist numr es
Osmund Aukland, Valodnieks, Antonio Martínez,
Dmitri Ivanov, Partaka, Rosto. Mersiad ad omni-hom!

*Ila Profeto. Pri la Konversado.

da Khalil Jibran
tradukuro a Ido da **Partaka**

Adolf Friedrich Erdmann von Menzel, 1849
"Konversado di du elektanti"

E humanisto dicis: 'Parlez' a ni pri la Konversado.

E lu respondis:

Vi 'parlas' kande vi cesas permanar quiete kun via pensi.

E kande vi ne povas habitar por plusa tempo la solitaireso di via kordio, vi habitas via labii, e lore, la sono esas amuzo e ludo.

Ed en multi ek via babiladi, la penso restas preske mortinta.

Nam la penso esas ucelo ne-gravitanta, qua, en kajo ek paroli, povas desfaldar lua ali, ma ne flugar.

* * *

Esas uli inter vi, qui serchas le tedanta kom kompani, pro la timo sentar-su kom sola.

La silenco dil soleso revelas, avan lia okuli, lia propra nudeso, e li, lore, intencas fugar.

Ed esas uli altra, qui reflektas ya sen konoco e sen premedito; li dicas vereso, quan li ipsa nule sucesas intelektar.

Ed existas uli altra, qui, posedante la vereso che lia internajo, preferas ne expresar olta per paroli.

Che l' sino di ici lasta permanas la spirito kun silenco ritmoza.

* * *

Kande vi renkontros via amiko, che l' voyeto o che l' placo, lasez ke la spirito agitez via labii e direktez via lango.

Permisez ke l' voco di via voco 'parlez' al orelo di lua orelo.

Tale, lua anmo gardos e konservos la vereso de via kordio, same kam on gardas e rimemoras la saporu dil vino forta, mem kande olua koloro obliviesabas, e la kupo ne plus existas.

Breshit

Osmund Aukland
lingue: Amelia

1. In le comenzie Elohim creava le ziel e le ter, e le ter era informe e vacue, e tenebre era super le abyse, e le spirit de Elohim volava super le acue. Et Elohim diceva: Sera luz. E luz era. Et Elohim videva ce le luz era bon. Et Elohim separava le luz del tenebre. Et Elohim nomeva le luz die, et ile nomeva le tenebre nocte. Asi il era vespere et il era matine, **un die**.

2. Et Elohim diceva: Sera firmament inter le acui, ce va separer le acui de acui . Et Elohim creava le firmament separante le acui sub le firmament del acui super le firmament. Et il era asi. Et Elohim nomeva le firmament Ziel. Asi il era vespere et il era matine **le dua die**.

3. Et Elohim diceva: Ce le acui sub le ziel se colige in un loce, et ce apera le sol sic. Et il era asi. Et Elohim nomeva le sol sic ter e le acui coligite ile nomeva mar. Et Elohim videva ce era bon. Et Elohim diceva: Ce le ter produze herbi verde, planti seminifere de omne spezii,et arbori de omne spezii produzente fructi seminifere. Et Elohim videva ce era bon. Asi era vespere et era matine **le tria die**.

4. Et Elohim diceva: Sera luminari in le firmament del ziel, pro separer le die del nocte. Et ili sera signi pro le moedim (le fiesti), tempi, diei et ani. Et ili sera luminari in le firmament del ziel pro iluminar le ter. Et il era asi. Et Elohim creava le du grande luminari, le major luminare pro dominar le die, e le minor pro dominar le nocte, e le steli. Et Elohim li miteva in le firmament del ziel pro iluminar le ter, pro dominar le die e le nocte, e pro separar le luz del tenebre. Et Elohim videva ce era bon. Asi era vespere et era matine **le cvara die**.

5. Et Elohim diceva: Ce le acui produze un multitude de creaturi vivente, e ce avi vola super le ter trans le firmament del ziel. Et Elohim creava le grande monstri del mar, e tote le creaturi vivente de omne spezii ce repe, con ce le acui esama, e tote le avi alate de omne spezii. Et Elohim videva ce era bon. Et Elohim li benedizeva, dizente: Sia fertile e multiplica vos. Plena le acui in le mari. E ce le avi se multiplica super le ter. Asi era vespere et era matine **le cvina die.**

6. Et Elohim diceva: Ce le ter produze omne spezii de creaturi vivente: Bestiali, reptili, e bestii salvaje de omne spezii. Et il era asi. Elohim creava bestii salvaje de omne spezii, e bestiali de omne spezii, et omne spezii del reptili del ter. Et Elohim videva ce era bon. Alor Elohim diceva: Ce nos faze le homine a nostre imagine, secunde nostre similanzie. Ili va dominar super le pisci del mar, le avi del ziel, le bestiali, tote le ter, e tote le reptili ce repe super le ter. Asi Elohim creava le homine a su imagine, al imagine de Elohim ile le creava, com masculine e femina ile creava li. Elohim li benedizeva et Elohim li diceva: Sia fertile e multiplica vos, plena le ter e subdue le, domine super le pisci del mar, super le avi del ziel, e super tote le creaturi vivente ce repe super le ter. Elohim diceva: Ecce, io ha date vos omne planti seminifere ce son super le ter, et omne arbori ce produze fructi seminifere. Ili sera le vostri pro alimente. Et a omne le animali super le ter, in le quali il ha le halite de vite, io da omne le planti verde pro alimente. Et il era asi. Et Elohim videva toto ce ile haveva fazite, et ecce, ile era multe bon. Asi il era vespere et il era matine **le sesa die.**

7. Et asi era finite le ziel e le ter e su panoplie. Le seta die Elohim finiva le labor ce ile haveva fazite, et ile reposava in le seta die de tote le labori ce ile haveva fazite. Et Elohim benedizeva **le seta die**, e le sanctificava, pro ce a ile die Elohim reposeva de tote su labor ce ile fazeva creante. Asi es le historie del ziel e del ter quando ili era create, quando YHWH Elohim fazeva le ter e le ziel.

Schnorr von Carolsfeld,
1852-1860

Historie del genesis com il es narate hodie

Osmund Aukland
lingue: Amelia

In le comenzie era nihil.

E le nihil era un singularitate, un concentrasion de toto in un puncte sin volume.

Asi le concentrasion e le gravitasion era infinite, con un corespondente efect al flux del tempore.

E le singularitate explodeva in le Big Bang (le Explosion Primal), plus ce decvin miliardi ani retro.

Lo ce era secundi in le comenzie corespone a milioni de ani in nostre tempore.

Asi le set dii del creasion pote eser arangiate in un scala logaritmica, com:

$$a = 10^n$$

ubi a es ani pasate post EP.

$$n = 11 - d$$

Iste es solamente un ilustrasion pro presenter le eventi del creasion com il es comprendite hodie:

Die = d	n	Eventi	
0	>11	Pre tempore	
1	10 - 11	Nihil – Explosion Primal. Galaxi, Via lactee	
2	9 - 10	Nostre system solar. Prime vite, bacterii, fosili, zeluli con nuclei	
3	8 - 9	Precambrium fini. Pisci, vertebrai. Planti al sol sic. Animali al sol sic. Arbori, reptili, dinosauri, mamali, avi. Dinosauri mori.	

4	7 - 8	Baleni, hominidi, mamali gigantic, orangutangi.	
5	6 - 7	Homo erectus, utensili de petra.	
6	5 - 6	Peking homine, use de foca. Homo sapiens.	
7	4 - 5	Agricultur. Fin del epoche glazial.	

Asi le Explosion Primal era zirca 15 miliardi ani retro.

E le fin del epoche glazial era 10 000 ani retro.

Le perspectiv logaritmica es adoptate pro comparar al historie del creasion in Gen. 1 in le Bible.

In iste comparasion es obviose ce un presentazion moderne non pote eser comprendite in le tempori de Abraham . Ance es importante ce nos son honeste e realistic in acceptar le nove informazion, e satis humile a saper ce il ha enorme campi de sapiensie a discoperir in le futur.

Pollexeto

da Frato's Grimm
Version en Populido: **Partaka**

Yen ke, certen-vesprei, povri rurano kel siday an sui herd ed ecitay le faire dum ke lui spoza filifay apu lu, dicay ad el:

"Kuantei desfortunoz es, ke nos abe nul filie! Nosi dom es plen den tristigant silensie, dum ke le altre's, kontrastei, es animat per bruis e gayes."

"Ya", responday le fema dum sospire; "se nos abere un infante, nur un infante, mem no plu dik kam mei pollex, nos esere sasiat da lu e nos amere lu tot-kordiei."

Nu, eventay ke, pos kelki monats, el parturay infanto kel abay tre bon konstitusion, ma kel esay no plu dik ni plu long kam pollex. Lus dicay:

"Il es tal kual nos deziray lu; nos no falieray ame lu tot-kordiei."

Lus nomay lu Pollexeto pro lui statur. Lus diligentei flegay e nutray lu, ma lu no plulongsokay e semprei konservay le sam statur. Il abay okle's plen vivas, aspektay inteligent e baldei divenay tant prudent e habil, ke il sucesay pri omni koz, kel il entraprezay. Ye certen die, le rurano preparay su por ire abate ligne en le forest e dicay a su ips:

"Ha, se me abere ul hom, kel dukteray a me le charet!".

"Patro", klamay Pollexeto, "me poveray dukte ol; fideu a me ed ol ariveray en le bosk justu-tempei."

Le viro rideskay.

"Kualei do tu procederay, mikreto?, il kestionay; "ka tu pretende dukte l' kaval per le bride?"

"No susieu pri! Se mei mama jungeray le kaval, me instaleray me che l'orel del tir-bestie, e me direkteray lui marche per mei komande's."

"Nu", dicay le patro, "nos proberay tal sistem."

Faktei, le matra jungay le kaval al charet ed instalay Pollexeto en lui orel. Le nan bubo klamay tant justei "hi!, hott! e har!" al kaval, ke ti-ci marchay tam bonei kam se lu esabere duktat da veteran veturiste. Le charet atingay le bosk en le justu voy e le justu lok.

Lorei, kuan le vetur turnay ye heg-angul e Polexeto klamay le komande's "hott! e har!", kels esay bezonat por efektige l' manovre, du stranjer preterpasay. Un den lus dicay:

"Bon Deu! To stranj! On no pove vide l' veturiste, ma on aude lui voce."

"Ya, to ya stranj!", responday l'altri hom. "Nos sekueu ti charet e nos videu u ol halteray!"

Ol duray ir e haltay exaktei en le lok u le ligne abatesay. Kuan Polexeto videskay sui patro, il klamay a lu:

"Videu, patro! Yen me kun le vetur! Nun veneu por helpe me decense!"

Le patro, per sui sinistri manue, sizay le bride del kaval, e per le dextri ektiray sui filio den l'orel e depozay il sur le sul. Polexeto joyozei sideskay sur festuk. Kuan le du stranjer viday lu, lus esay astonegat. Un den lus tiray l'altri apartei e dicay a lu:

"Askolteu! Ti kerleto richigere nos, se nos povere montre lu po pekunie en gran urbe's. Nos kompreu lu!"

Lus turnay su al rurano e dicay a lu:

"Vendeu a nos ti hometo! Nos sorgeray lu diligentei."

"No", responday le patro, "il es mei filie, e me no volere vende lu po mem omni trezors del monde."

Ma Polexeto, pos audir le propoze del stranjers, klimabay alongei le faldurs del veste's de lui patro. Il pozay su sur lui shultre e susuray a lui orel:

"Patro: livreu me senhezitei! Me ya helperay me por retroven."

Lorei, lui patro venday lu al du vir po un bel or-pies.

"U tu vol ese pozat?", lus kestionay lu.

"Pozeu me sur le borde de vui chapel! La, me disponeray spasio por promen, me spekteray le peizaj e me no faleray."

Lus agay segun lui dezir, e pos ke Polexeto dicay adeuh a sui patro, lus forduktay lu. Lus marchay talei til le vespre. Kuan nokteskay, le hometo dicay a lus:

"Pozeu me sur le sul por ke me poveu satisfasie natural bezon!"

"Tu faceu tal bezon hi suprei!", klamay le viro kel portay lu sur sui kap. "Nul problem! Ank ucels, ul foyes, las fal ul koz tal sur mei chapel."

"No, no", dicay Polexeto; "me ya save ko dece e ko no dece. Igeu me kuik decense!"

Le viro desmetay sui chapel, sizay Polexeto e pozay lu sur agre an le voy. Ma le bubeto kuik fugay interglebei e su insinuay en mus-tru, kel il deskovrabay.

"Bon vespre, kar amiks!", lu mokei salutay. "Retroireu sen me adhemei!"

Lus probay rikapte lu e traserchay per vergets en le mus-tru, ma lusi esforce's vanesay. Pollexeto penetray semprei plu adfundei, e kuan esay nigri nokte, lus furieskay, ma mustay retroire kun vakui manue's a lusi doms. Kuan lus esay for, Pollexeto ekiray le subter celey.

"Es danjeroz, ke me marche noktei en agre", il dicay a su; "povere evente, ke me ruptere a me le kol o gambe."

Fortunozei, il renkontray konke vakui de helik.

"Dank a Deu, ci me poveray plen sekurei pasige l' nokte", il dicay.

Ed il instalay su en le konke. Kuan il preskei dormeskabay, il auday pase du vir. Un den lus dicay:

"Kualei nos muste procede por spolie l' richi paroko den lui or ed arjent?"

"Me ips indikeray lo a vus", interruptay Pollexeto.

"Ko signifie to?!", klamay un den furters pavorigat; "me auday ul hom parle."

Lus haltay ed atensiay. Pollexeto iter parlay:

"Kundukteu me, e me vus helperay."

"Ma u tu es?"

"Sercheu sur le ter ed atensieu le lok den u vene mei voce", il dicay.

Finei, le furters deskovray lu.

"Kualei tu pretende helpe nos, nan raskalo?", lus kestionay.

"Me insinueray me inte l' fer stange's del fenestre, e den l'internaje me trajeteray a vus omni koz, kel vus voleray."

"Okei!", lus responday. "Nos videray ko tu save age."

Kuan lus atingay le parokey, Pollexeto reptay ad en le chambre del paroko e klameskay plen lautei:

"Ka vus vol omni koz, kel on trove ci?"

Le furters pavoreskay e dicay a lu:

"Parleu min lautei! Altri, tu vekigeray omni hom en le dom."

Ma Pollexeto simulay no kompren, e klamay mem plu lautei:

"Ko vus dezir? Ka vus vol omni koz, kel on trove ci?"

Le servera, kel esay kushat en apu-chambre, auday tal vorts, pozay su sidei sur lui lit ed atensieskay. Le furters ja komensabay forire, ma lus rikurajeskay e, dum ke lus pensay, ke l' mikri kerlo probay nur joke, lus rivenay e dicay a lu deslautei:

"Nun, tu eseu serioz e trajeteu a nos ul koz!"

Lorei, Pollexeto klamay per sui tot forse's:

"Me doneray a vus omni koz... Extenseu le brakie's!"

Ti foy, le servera auday tre klar; elu springay den sui lit e su precipitay al porde. Le furters fugay tam rapidei kam se l' diablo persekuabere lus, ma le servera, kel perceptay nul koz, iray acende kandel. Intertempei, Pollexeto refujay en le feney. Le servera vizitay omni anguls, ma sucesay deskovre nul hom. El kreday sonjir kun le okle's apertat, ed iray rikushe su. Pollexeto blotisabay en le fen, u il aranjay por su bon dormey. Ilu speray dorme til jorneske e posei retroire che sui genitors. Ma il certei aberay mult altri aventur. Le servera su levay tre fru por disdon foreje al brutar. El iray en le feney e prenay justei brakiede den le fen, u le kompatindi Pollexeto dormantesay. Ma il dormay tant profundei, ke il sentay nul koz e vekay erstei, kuan il esay en le bok de bova, kel snapabay lu kun le fen.

"Bon Deu!", il klamay. "U me? Me ya falab en muelil."

Ma il baldei perceptay le lok en kel il falabay. Il manovray por no ese triturat dal dents, ma finei mustay glitei decense en le panche.

"Yen chambre kel no abe fenestre's; sun-lum no penetre en ol, e me no mem dispon kandel", il dicay.

Ti lojey pok plezay a lu, precipuei pro ke plus fen durei falay en ol e semprei plustretigay le lok okupat da Pollexeto. Finei, il klamay tam lautei kam il povay:

"No plus jeteu a me foreje! No plus jeteu a me foreje!"

Justei tal-instantei, le servera esay okupat pri melke l' bova. Kuan el auday parols sen perceptive irgi parlante, e rikonocay le sam voce, kel vekigabay el dumnoktei, el tantei pavoreskay, ke el falay den sui taburet e renversay sui laktesitel. Kuik el iray a sui mastro e klamay a lu:

"Ha, bon Deu! Sior paroko: yen ke l' bova parle."

"Tu ya es fol", responday le sacerdot.

Ma il iray en le stable por informe su pri ko evente. Apen il enirabay le stable, kuan Pollexeto iter klamay:

"No plus jeteu a me foreje! No plus jeteu a me foreje!"

Le paroko ips pavoreskay e, dum krede ke diable es en le korpe del bova, imperay buche l' bestie. Le bova buchesay e le panche en kel trovesay Pollexeto, jetesay a le sterkey. Le mikri kerlo multe penay por desintrike su.

Ma il ja sucesabay avansige sui kap adexterei, kuan novi desfortunaje atingay lu: yen ke hungranti volfe, kel preterpasay, glutay per un foy le panche e l'enpanchigat. Pollexeto no deskurajeskay.

"Possiblei, ti-ci volfe es persuadebli", il dicay a su.

E den le ventri karcer, il klamay a lu.

"Amik volfe: me vol indike a tu ecelanti manjaje."

"U ol es?", kestionay le volfe.

"En certen dom" (e Pollexeto indikay exaktei le dom de sui patro) "en kel tu poveray penetre tra kloak. La, tu troveray kuks, lard e socise's por plenige tui ventre."

Le volfe no postulay plus explike. Lu insinuay su noktei tra l' kloak en le dom, eniray le nutrive-chambre, e manjay tot-bokei e tot-guturi. Kuan lu saturesay e volay ekire l' dom, lui ventre esay tant plugrosigat pro lo manjat, ke lu no povay penetre en le sam pasey. To speresabay da Pollexeto, kel komensay klame e barakte tam bruissegei kam il povay en le ventre del volfe.

"Silensieu!", dicay le volfe. "Altrei, tu vekigeray omne's."

"He! Ma ko tu dice?", responday le hometo. "Tu ya saturat, ka no? Ankei me vol kelkei amuze me."

Ed il klamegay e bruisegay iter tant fortei, ke il finei vekigay sui genitors, e lus venay regarde tra l' tru del seur en le nutrivey. Pos vidir ke volf es la, lus prenay arme's. Le viro armizay su per hakil e le fema per falchil. Kuan lus eniray, le viro dicay a sui spoza:

"Resteu dop me! Me vol aplike a lu hakil-strok. Se lu no kuik morteray, tu falchei lacereray a lu le ventre."

Pollexeto, pos audir le voce de sui patro, klamay:

"Kar patro! Me ci! Me che l' ventre del volfe!"

"Dank a Deu!", dicay le patro. "Nos ritrovabe nosi kar filio."

Ed el petay a sui spoza, ke el no uzeu le falchil, pro time vunde l' puero. Lorei, il levay sui hakil e frapay le volfe ye l' kap tant fortei, ke il mortei-abatay lu. Posei, lus apertay per ciz e kultel le ventre del bestie e tiray Pollexeto ek la.

"Ha!", klamay le patro. "Kuantei nos susiay pri tu!"

"Ya, patro. Me abay en le monde mult aventurs, ma, dank a Deu, me pove iter aspire pur aer."

"U do tu iray?"

"Ha, patro! Me lojay intersucedantei en mus-tru, en bova-panche ed en volfe-ventre. Ma, denpos nun, me restaray apu vus."

"E nos no venderay tu iter, mem po omni trezors del monde", dicay le genitors, dum kareze e kise sui kar Polexeto.

Lus donay a lu manjaje e drinkaje, ed igay face por lu novi vestar, nam le lui esay kelkei domajat dal voyaje.

Kataluni e Poloni

*Autoro: **Partaka** (7-4-2005)*

Linguo: Ido

Forsan vi ne ja saveskis, ke l' Kataluni nomizesas "polakos" (Poloni), adminime da lia vicini, l'Aragonani, qui, segun me konjektas, inventis tal shokanta nomizo. Me nule kredas, ke to rezultas del fakto ke amba populi, Katalunia e Polonia, veneracas Nigra Virgino: elta di Montserrat, le unesma, ed elta di Czestochowa, le duesma. Supozeble, la nuna Aragonani, qui expresas su precipue per la Kastiliana, dicas tale por referar al fakto,

ke lia "stranja vicini", la Kataluni, certe 'parlas' linguo "tre stranja e tote ne-komprenebla"...

Kelka yari ante nun, vehante per automobilo tra Aragon, ni 'subte' astoneskis, nam, lor enirar Katalunia, ni perfekte povis lektar to quon ulu skribabis en la granda e verda plako inter-regional ipsa:

"Benvinguts a Polònia!" (Bonvenez aden Polonia!)

Nur detaletto: Forsan, on devus pozir tal jokoza bonveno ye kelka kilometri retroe, nam anke nia kara vicini, l'Aragonani, expresas su omna-die per "ta stranja linguo"... Efektive: alonge l'esta parto di Aragon, anke 'parlasas' la Kataluna (o "la Polona", segun-vole). Do, "Kataluni ed estal Aragonani, sam-grada Poloniani."

+ Do vidzenia!

Marek PARTAKOWSKY

Me sta pyan

folklor, tradukta de Dmitri Ivanov
Lingwa de Planeta

Me sta pyan, me sta pyan ya,
bu mog go til may hata.
Dale dao-ki, it he dukti me
a sey kirs-a-ney garden.

Dar kuku fai ku-ku ya,
nokalmisi may kordia.
Yu rakonti ba, yu rakonti ba,
wo may lubijen nochi.

Si ta es pa safara,
oo Boh, helpi ta, helpi.
Si kun gina koy ta on kama es,
oo Boh, puni ta, puni.

Ob me hi es buhao?
Ob me hi es problema?
Me ya hao es, me jamile es,
Kisma hi es buhao.

Si me'd jan se bifooren,
ke in gama (oni) sta bade,
me'd deplexi may blan-si plexika
e me bu wud ya gami.

Me sta pyan, me sta pyan ya,
bu mog go til may hata.
Dale dao-ki, it he dukti me
a sey kirs-a-ney garden.

John William Waterhouse, 1902, "Feldaflores"

Quo esas la haiku*?

*Antonio Martínez
Ido*

La haiku* esas la maxim konocata poeziala formo di Japonia. Ni ya povas trovar haiku-i verkita en preske omna parolata lingui, sive naturala, sive konstruktita. Ma la problemo esas savar ka lo verkita kom haiku esas vere haiku.

Kande onu lektas haiku-i tra interreto, semblas ke lo maxim importanta esas la mezuro. Se onu parolas ad altri, qui kelke konocas la vorto haiku-i, li balde definos ol kom mikra poeziala formo ek Japonia qua havas kin, sep e kin silabi. Ma to ne esas tote vera. Haiku havas poka reguli, ma tamen, haiku havas reguli e la sola regulo dil haiku esas ne nur la mezuro.

Definar haiku kom poeziala formo qua havas la mezurala formo di 5-7-5 silabi ne esas tote korekta. Pro quo? Pro ke en Japonia esas tri frata formi qui havas la sama mezuro: la haiku, la senryû e la zappai. Ca tri formi havas la sama mezuro, ma ne la sama senco.

Ni povas trovar la precipua difero en la temo. Por la haiku, la maxim grava temo esas la naturo. Por la senryû, la personi e lia sentimentala aferi, inkluzive l'amoro (quankam la maxim amoranta poemo esus la tanka*) e por la zappai, nia mentala idei. Quale vi povas konstatar, ne esas lo sama, quankam ol semblis esar lo sama.

Por ti qui verkas o lektas omnadie haiku-i, quale me e multa altra personi, esas desfacila lektar haiku-i qui nur havas kom haiku la nomo. To eventas en nula altra arto. Me nun pensas pri muziko. Pos askoltar ula opero, nulu dicis: "Ho, quale bela sinfonio!" Omni dicis a tu: "Ka tu vere askoltis sinfonio? To esas opero! Ka tu ne vidis la kantanti sur la ceneyo?" Lo sama eventus se vi, pos askoltar bela opero, vi dicis a via amiki: "Ho, quante bela sinfonii!" Omni regardus tu tote surprizata, ka ne?

To eventas en la haiku. Kelki skribas, publikigas o lektas haiku olqua vere ne esas haiku...Ni lektos tri mikra poemi, nur un esus haiku. Ni ne povas dicar ka la haiku esas bona e bela o mala, ma nur ke ol esas haiku.

Ca poemeto, publikigata da me en mea blogo, ne esus strikta haiku:

**Ho! Quante kolda
esas nun mea lito!
Ube tu esas?**

Quankam la poemeto semblas parolar pri vintrala afero, quale la koldeso, lo maxim importanta ne esas ca koldeso, ma la soleteso dil poeto, nam lu pensas a sua amoranto. Pro to, plu kam haiku, ol esos senryû. La precipua afero di ca poemo esas l'amoro, ne la naturo. Esas plu importanta la poeto e l'amoro kam la koldeso.

La venonta poemeto anke ne esus haiku, nek senryû:

**Plu importanta
kam atingar la fino
esas la voyo**

Ca poemeto ne parolas a ni pri naturala o personala afero, ma pri ula homala penso. Ol ne povas videsar nek sentesar, ma nur pensesar. Pro to, ca poemeto esas zappai.

Haiku havas nur tri reguli: mezuro, sezona vorto e pauzo. Dum la lasta yari, la Japonia tradicionala chanjis til moderneso ed anke lua literaturo. Kompreneble, anke la haiku multe chanjis. Ni vidos pro quo.

Haiku mustas havar 17 silabi en tri versi de 5, 7 e 5 silabi. Ta regulo esas importanta, ma dum multa tempo en la historio dil haiku, ca regulo multafoye ne respektesas. Fakte, on povas lektar haiku-i da Matsuo Bashô, un del unesma haijin-i (skripteri di haiku-i). La haiku-i da Basho havas multafoye plu kam 17 silabi. Anke dum la XXesma yarcento naskis la haiku en libera formo, qua defensis verkar haiku per libera formo, sen respektar ca famoza regulo. Fakte, la maxim lektita haijin en Japonia nun esas Taneda Santôka, la maxim konocata libera haijin. Multa haiku-i da Santôka ne havas 17 silabi. Li havas plu multa silabi, ma multafoye li havas min multa silabi. Yen exemplo:

鴉啼いてわたしも一人
karasu naite watashi mo hitori
Korvo kroasas, me anke esas sola

Duesma regulo dil haiku esas la “kigo”, to esas sezona vorto qua helpas ni savar kande eventis la haiku. On dicas ke ne esas tre bona havar multa kigo en un haiku. To esas, se me skribas “nivo” en ula haiku, ni ne bezonus plusa vintrala vorti (vintro, koldeso...) por savar ke la haiku eventis dum vintro. En Japonia esas kin posibla kigo (printempo, somero, autuno, vintro e Nov-yaro).

Triesma regulo esas la “kire”, to esas pauzo. On konsideras normala nur un pauzo. Du pausi en la sama haiku aspektigus ol quale telegramo. En la Japoniana linguo esas specala vorti por ca pausi, la maxim uzata esas “ya”. En nia ocidentala linguo ol devus tradukesor kom “ho!” “ha!”, ma vere ni prefere uzas punto-signi o streki.

Yen kurta expliko pri la haiku. Vere, quankam pro lua kurteso la haiku semblas esar tre facila, ol devas komprenesar quale omna artala aferi e verkar bela haiku-i esas tre longa voyo qua forsan ne havas fino. Basho, la maxim konocata haijin, verkis tre bela haiku-i, ma anke tre ne-bona haiku. Shiki, un del quar maxim konocata haijin-i, dicis ye la XIXesma yarcento, ke Basho skribis tre mala haiku-i. Fakte, il havas nur poka bela e bona haiku-i. Irgakaze, por ti qui verkas haiku-i lo maxim importanta esas ke verkita haiku-i esez vere haiku-i en omna senci. Me ya dicis antee, altra kozo esos ka la haiku esas bela o ne bela. To eventas anke en omna literaturo. Me finos ca artiklo per haiku da me skribita dum la Ido-Renkonto 2011 en Echternach (Luxemburgia). Ol verkesis en la kastelo di Beaufort, cirkum Echternach:

**tacas la korvo –
la sono dil pluvado
sur la folii**

*Antonio Martínez Rubio (Hispania)
Me dankas Partaka pro lua korektigala helpo.*

*Blogo pri Haiku en la Hispana: <http://vistasalyelmo.blogspot.com.es/>
Blogo pri Haiku en Ido Linguo: <http://haikuido.blogspot.com.es/>*

Li visage in li nocte del Nov-Annu

*Valodnieks
Interlingue-Occidental*

Unquande eat un puella, sin que li altris savet pri to, in li nocte del Nov-Annu in un vacui chambre. Ella posit un spegul avan se e posit du botelles de liquore a levul e a dextri del spegul. Ella sedentat se avan li spegul e regardat fixmen in li spegul por vider su futuri sponso.

Subitmen aparit un soldate, quel tenet un rapiere in su manu. Li puella terret pro li soldate e forcurrent. Li soldate jettat su rapiere a ella, ma li rapiere restat fixmen in li vestimentes del puella e ella ne esset vúlnerat. Tande li soldate desaparit. Ma li puella prendet li rapiere e celat it.

In li sequent annu li puella anc vermen recivet un ex-soldate quam marito. Quande ili ja cohabitāt quelc annus, li fēmina parturit un filio. Durant ti tēmpore li soldate trovat li rapiere, quel esset celat de su marita. Il strax questionat ella, de ú ella ha recivet li rapiere.

In prim li fēmina ne volet responder. Ma finalmen ella dit it a il. Li mann incoherat e clamat, que il ha suffret mult pro li desaparit rapiere. Pro to il tande ha jurat ,que si il jamá va retrovar li rapiere, il va mortar strax li person che quel il trova it.

Pos to il tirat li rapiere e mortat su marita e poy anc su self.

Karl Briullov, 1836, "Svetlana augurant"

Klara desaparay. Trolofas.

Rosto

Populido, Lingua de Fantomas

